

An analysis of the privacy statement of the public libraries and providing a privacy statement for public libraries in Iran

Mahdi Rahmani

PhD in knowledge and Information science, University of Tehran, Tehran, Iran (Corresponding Author)
Rahmani.Mehdi@ut.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this research is to analyze the privacy statements of the top public libraries based on the ranking of public libraries by the American Library Association and to present a user privacy statement for Iran's public libraries.

Method: The current research is applied in terms of purpose and is a type of mixed research in terms of method, in which library, Delphi, and descriptive survey methods were used. In order to answer the research questions, first by visiting the websites of the public libraries under review, their privacy statements or information confidentiality statements (if any) were extracted. In the second step, those libraries who had a privacy statement in the first step were identified, and then their statements were examined and the basic principles common to most libraries were extracted. Then, a list of various information collected by the libraries from users (based on the main criteria of the users' privacy statement) was prepared. Then, using the Delphi method, this list was provided to 12 librarians and public library specialists who were selected by snowball sampling. Thus the main information that was provided to the libraries by the users and the reports of the users' performance by library systems were determined. In the last step, according to the obtained results, the privacy statements of the users' information were compiled based on the extracted information.

Findings: The findings showed that out of the 25 libraries examined, 24 libraries had provided user privacy statements on their website. Furthermore, the results indicated that the statement of the Chicago Public Library was the most comprehensive statement, and among the factors mentioned, the discussion of the library's strategies regarding the use of records of the library systems, the records related to the user profile of the library users, and the reasons for presenting and publishing the users' information were the most frequent. Finally, the main sections that should be included in the users' privacy statement were presented, and strategies for public libraries in providing user privacy statements were suggested.

Originality/value: The results of the research showed the importance of the existence of the user privacy statement in the top public libraries, and finally, the basic principles proposed for the user privacy statement in public libraries were presented and 30 strategies were suggested to prepare a privacy statement for public libraries.

Keywords: Public library, Privacy, Confidentiality, Information security

Conflicts of Interest: None

Funding: None

Citation: Rahmani, M. (2022). An analysis of the privacy statement of the public libraries and providing a privacy statement for public libraries in Iran. *Research on Information Science and Public Libraries*, 28(3), 334-349.

Received 28 January 2022; Received in revised form 26 June 2022

Accepted 1 July 2022; Published online 1 July 2022

Article Type: Research Article

© The author(s)

Publisher: Iran Public Libraries Foundation

تحلیل بیانیه حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی و ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی برای کتابخانه‌های عمومی ایران

مهدی رحمانی

دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
Rahmani.Mehdi@ut.ac.ir

چکیده

هدف: هدف از پژوهش حاضر تحلیل بیانیه حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی برتر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا و ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربری برای کتابخانه‌های عمومی ایران است.
روش: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش از نوع پژوهش‌های آمیخته و ترکیبی است و در آن از روش‌های کتابخانه‌ای، دلفی و پیمایشی توصیفی استفاده شده است. برای پاسخ به سؤال‌های پژوهش، ابتدا با مراجعه به وب‌سایت کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی بیانیه استخراج شد. در گام دوم، بیانیه آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت و اصول اولیه‌ای که در بیشتر کتابخانه‌ها مشترک بود استخراج شد. سپس، سیاهه‌ای متشکل از اطلاعات مختلفی که از کاربران توسط کتابخانه گردآوری شد تهیه گردید. سپس، با استفاده از روش دلفی، سیاهه در اختیار ۱۲ نفر از کتابداران و متخصصان کتابخانه‌های عمومی که به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شده بودند قرار گرفت و از این طریق اطلاعات اصلی‌ای که از کاربران در اختیار کتابخانه‌ها قرار می‌گرفت و گزارش‌هایی که سیستم از عملکرد کاربران از کتابخانه ارائه می‌کند مشخص شدند. در مرحله آخر، بیانیه حفظ حریم خصوصی اطلاعات کاربران بر اساس اطلاعات استخراجی تدوین شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد از میان ۲۵ کتابخانه مورد بررسی، ۲۴ کتابخانه بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران را در وب‌سایت خود ارائه کرده بودند. همچنین، بیانیه کتابخانه عمومی شیکاگو جامع‌ترین بیانیه بود و از میان عوامل ذکر شده، بحث ارائه راهبردهای کتابخانه در مورد سوابق استفاده از سیستم‌های کتابخانه، سوابق مربوط به پروفایل کاربری کاربران کتابخانه و علل ارائه و انتشار اطلاعات کاربران بیشترین فراوانی را داشتند. در نهایت، بخش‌های اصلی که باید در بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران موجود باشد، و راهبردهایی پیشنهادی برای کتابخانه‌های عمومی در ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران ارائه شد.
اصالت/ارزش: نتایج پژوهش نشان از اهمیت وجود بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی برتر مورد مطالعه بود و در نهایت اصول اساسی پیشنهادی برای بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی ارائه شد و ۳۰ راهبرد برای تنظیم بیانیه حفظ حریم خصوصی به کتابخانه‌های عمومی پیشنهاد شد.
کلیدواژه‌ها: کتابخانه عمومی، حریم خصوصی، محرمانگی اطلاعات، امنیت اطلاعات

تعارض منافع: گزارش نشده است.
منبع حمایت‌کننده: حامی مالی نداشته است.

استناد: رحمانی، مهدی (۱۴۰۱). تحلیل بیانیه حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی و ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی برای کتابخانه‌های عمومی ایران. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۸(۳)، ۳۳۴-۳۴۹.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۸؛ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۴/۰۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۴/۱۰؛ تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۰۴/۱۰

نوع مقاله: علمی پژوهشی

© نویسندگان

ناشر: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

مقدمه

مؤسسات و سازمان‌ها برای پویایی و بقای خود نیازمند تدوین و به‌کارگیری استانداردهای اخلاق حرفه‌ای هستند. حریم خصوصی^۱ کاربران یکی از مهم‌ترین مصادیق به‌کارگیری استانداردهای اخلاق حرفه‌ای است و به یکی از مفاهیم اصلی و مهم کلیه نظام‌های اطلاعاتی تبدیل شده است که ارتباطی تنگاتنگ با شخصیت و کرامت انسانی دارد (گلی زاده، ۱۳۹۶). حفظ حریم خصوصی افراد از اصل نیاز اشخاص به محیطی امن و فارغ از نظارت دیگران نشئت می‌گیرد و موجب می‌شود افراد جامعه با امنیت و آرامش در مسیر پیشرفت گام بردارند.

حفظ حریم خصوصی برای استفاده از تفکر آزاد و ارتباط آزاد ضروری است، و بحث محرمانگی اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ناظر به حفظ اطلاعات شخصی، اطلاعات استفاده از کتابخانه و سوابق کاربران است (بیانیه حفظ حریم خصوصی انجمن کتابداران آمریکا^۲، ۲۰۱۷). کتابخانه‌ها بر اساس مفهوم آزادی و دسترسی آزاد به اطلاعات ساخته می‌شوند. حریم خصوصی در اصل به معنای حفظ اطلاعات مربوط به افراد و جلوگیری از دسترسی دیگران به این اطلاعات است (گاروگیان^۳، ۱۹۹۱). این ایده برای حفظ و کنترل اطلاعات شخصی، اطلاعات حرفه‌ای، افکار، احساسات، برنامه‌ها، اهداف و ترس‌ها ارائه شده است (ستیزی^۴، ۲۰۰۶).

بررسی‌ها حاکی از آن است که نقض حریم خصوصی افراد در مؤسسات روز به روز در حال افزایش است و طبق اعلام آژانس امنیت اطلاعات کره در سال ۲۰۱۲، میزان نقض حریم خصوصی افراد به بیشترین حد خود رسیده و بسیاری از اطلاعات خصوصی افراد مورد تعارض قرار گرفته است، که این امر می‌تواند ناشی از نشت اطلاعات شخصی به دلیل مشکلات فنی و اداری، نبود قانون حفظ حریم شخصی و ارائه اطلاعات افراد بدون رضایت شخص باشد (نوه^۵، ۲۰۱۴). نوه (۲۰۱۲) بیان می‌کند که در کتابخانه‌ها نیز حریم خصوصی افراد در بخش‌های مختلف ارائه خدمات کتابخانه‌ای مانند منابع امانت داده شده، خدمات بخش مرجع، خدمات جست‌وجوی آنلاین و سایر خدمات کتابخانه ممکن است نقض شود.

انجمن کتابداران آمریکا بر حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌ها از لحاظ فکری و دسترسی آزاد به اطلاعات تأکید می‌کند و برای حفاظت از حریم خصوصی افراد نیز اصولی را تعیین کرده است. این اصول از اطلاعاتی که کاربر تمایلی به اشتراکشان با دیگران ندارد حمایت می‌کند (کاتر و دیانا ساسو^۶، ۲۰۱۶). همچنین، قوانین حاکم بر حریم خصوصی بیان می‌دارد که فرد تنها زمانی می‌تواند اطلاعات استفاده خود از کتابخانه را به اشتراک بگذارد و از آن‌ها برای کشف ایده‌های جدید، مستند کردن استدلال‌ها و تصمیم‌گیری در مورد مسائل مختلف استفاده کند که اطلاعاتش منجر به نقد رفتارهای او، انتقام از او یا مجازات او نشود (کالدول استون^۷، ۲۰۰۸). مهم‌ترین مسائلی که در کتابخانه‌ها همواره مطرح است حفظ حریم خصوصی کاربران (منظور از کاربر، شخصی است که عضو کتابخانه است) در مورد کتاب‌ها و منابع امانت گرفته شده، سوابق جست‌وجوی کاربر در سیستم کتابخانه، اطلاعات ارائه شده توسط کاربر در زمان ثبت نام کتابخانه، زمان‌های مراجعه کاربر به کتابخانه، شماره تلفن و سایر اطلاعات شخصی کاربر است و کتابداران باید در حفظ آن‌ها کوشا باشند. گورمان^۸ (۲۰۰۰) بیان می‌کند که با رشد تکنولوژی و افزایش شبکه‌های اجتماعی، حفظ اطلاعات و حریم خصوصی افراد بیش از پیش مهم و ضروری است و کتابداران باید همواره نشان دهند در حفظ اطلاعات خصوصی کاربر کتابخانه کوشا هستند و اطلاعات خصوصی وی را افشا نمی‌کنند. با توجه به پیشرفت تکنولوژی‌های جدید و انتقال اطلاعات با بیشترین سرعت در کم‌ترین زمان، حریم خصوصی زندگی افراد بیشتر در خطر قرار گرفته است و وجود بیانیه‌های محرمانگی اطلاعات در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعاتی امری ضروری است. در کشورهای خارجی برای کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی، بیانیه‌های حفظ حریم خصوصی افراد ارائه شده است که درصد زیادی از آن‌ها از بیانیه انجمن کتابداران آمریکا پیروی کرده و از اصول این بیانیه حمایت می‌کند. طبق بررسی‌های انجام گرفته در ایران، بیانیه حریم خصوصی کاربران برای کتابخانه‌های عمومی بازبایی

1. Privacy
2. American Library Association
3. Garoogian
4. Stacey
5. Noh
6. Cotter & Diana Sasso
7. Caldwell-Stone
8. Gorman

نشود و تصمیم بر آن شد تا با بررسی بیانیه محرمانگی اطلاعات کاربران در کتابخانه‌های عمومی برتر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی موجود و استخراج اصول اساسی آن، بیانیه محرمانگی اطلاعات برای کتابخانه‌های عمومی ارائه شود. انجمن کتابداران آمریکا کتابخانه‌های عمومی را بر اساس مولفه‌های مختلفی رتبه‌بندی می‌کند که یکی از این معیارها رتبه‌بندی کتابخانه‌ها بر اساس تعداد بازدید از کتابخانه و تعداد کاربران^۱ است؛ با توجه به اینکه هرچه تعداد اعضای کتابخانه و میزان بازدید از کتابخانه بیشتر باشد، توجه به حفظ حریم خصوصی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند و حفظ حریم خصوصی از مهم‌ترین معیارها برای کاربران است تا از خدمات کتابخانه استفاده کنند. طبق بررسی‌های انجام گرفته، ۲۵ کتابخانه عمومی برتر که توسط انجمن کتابداران آمریکا رتبه‌بندی شده بودند به عنوان کتابخانه‌های مورد بررسی انتخاب شدند. علت انتخاب عدد ۲۵ نیز این است که این رده‌بندی فقط ۲۵ کتابخانه برتر را معرفی کرده است. بنابراین، هدف از پژوهش حاضر بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران کتابخانه‌های عمومی برتر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا و ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی افراد برای کتابخانه‌های عمومی ایران است. از این رو، برای دستیابی به اهداف پژوهش، سؤال‌های زیر مطرح می‌شود:

۱. کدام یک از کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران دارند؟
۲. اصول اساسی موجود در بیانیه حفظ حریم خصوصی افراد کتابخانه‌های عمومی برتر کدامند؟
۳. بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران برای کتابخانه‌های عمومی در ایران چه اصولی باید داشته باشد؟

طبق بررسی‌های انجام شده در مورد حفظ حریم خصوصی افراد در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی در ایران، پژوهش‌چندانی صورت نگرفته است، اما در مورد بحث امنیت اطلاعات در کتابخانه‌ها پژوهش‌هایی انجام گرفته است که در ادامه به برخی از آن‌ها پرداخته می‌شود.

شهریاری (۱۳۸۶) در پژوهشی با عنوان «حریم خصوصی و جامعه اطلاعاتی» به تعریف حریم خصوصی افراد و موضوعاتی که حریم خصوصی افراد را شامل می‌شود پرداخت. او همچنین مشخص کرد که رعایت حریم خصوصی افراد در چه بخش‌هایی مهم و در چه بخش‌هایی غیر ضروری است. او در نهایت به نقش فناوری‌های اطلاعات در رشد و توسعه دستیابی به اطلاعات و بازیابی آن اشاره کرد و تأثیر آن‌ها بر حفظ حریم خصوصی افراد را مورد ارزیابی قرار داد.

حریری و نظری (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتال ایرانی» به شناخت وضعیت امنیت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد میانگین امنیت کتابخانه‌های دیجیتالی ایران بیشتر از حد متوسط است و کتابخانه‌های دیجیتالی ایران از لحاظ امنیت اطلاعات در حد قوی هستند. همچنین، آسیب‌پذیرترین نقاط امنیتی کتابخانه‌های دیجیتال مربوط به خط‌مشی امنیت و امنیت نیروی انسانی بود.

کوکبی و کوهی رستمی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «امنیت اطلاعات سامانه‌های تحت وب نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» به بررسی وضعیت امنیت اطلاعات در سامانه‌های تحت وب نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد بر اساس دیدگاه مدیران سامانه‌ها از نظر امنیت، دو شبکه کتاب‌خوان حرفه‌ای و سامانه طرح کتاب من در حد خوبی قرار داشتند و وضعیت سامانه پیام‌مشرق و سامانه آماری فرزین در حد متوسطی بود. از دیدگاه کارشناسان فناوری اطلاعات ادارات کل کتابخانه‌های عمومی کشور نیز هر چهار سامانه مورد بررسی به لحاظ شاخص‌های امنیت در حد متوسطی قرار داشتند. همچنین، دو شاخص مدیریت تداوم کسب و کار و و تهیه، توسعه و نگهداری سیستم‌های اطلاعاتی قوی‌ترین نقاط و خط‌مشی امنیت اطلاعات و سازمان‌دهی امنیت اطلاعات آسیب‌پذیرترین نقاط امنیت اطلاعات سامانه‌های نهاد کتابخانه‌های عمومی بودند.

طباطبایی امیری و کریم‌خانی زندی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «آسیب‌پذیری‌ها و استراتژی‌های تدافعی محرمانگی و امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتالی در بستر رایانش ابری» به بررسی رایانش ابری در مراکز دانش‌بنیان نظیر کتابخانه‌ها و بیان فواید و کاربردها و چگونگی کاربرد آن در کتابخانه‌های دیجیتال پرداختند و چالش‌های پیش‌روی کتابخانه‌ها در به‌کارگیری این فناوری‌ها را مورد ارزیابی قرار دادند. دریافتند در میان چالش‌های پیش‌روی کتابخانه‌ها،

مهم‌ترین چالش امنیت اطلاعات و حفظ حریم خصوصی کاربران است. همچنین، آنان تهدیداتی را که محیط ابری برای محرمانگی اطلاعات به وجود می‌آورد در هفت گروه طبقه‌بندی کردند.

حاجی زین‌العابدینی و رفعتی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان «بررسی نظام مدیریت امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد مؤلفه‌های مطرح‌شده در بحث امنیت اطلاعات تا حد زیادی در کتابخانه‌های مرکزی رعایت شده است، و اگر هر کدام از مدیران، کارمندان و کاربران کتابخانه‌ها دستورالعمل‌های مرتبط با مؤلفه‌های امنیت اطلاعات را به‌طریق صحیح رعایت کنند می‌توان امیدوار بود امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های موردبررسی به‌طور نسبی رعایت شده است.

در خارج از ایران نیز پژوهش‌های متعددی دربارهٔ حفظ حریم خصوصی کاربران انجام شده است که در ادامه به مواردی چند از آن‌ها اشاره می‌شود.

جانستون^۱ (۲۰۰۰) در پژوهشی با عنوان «نقدی بر حریم خصوصی در کتابخانه‌های عمومی» به بررسی نقش کتابداران و اهمیت آن در حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی پرداخت. او ابتدا مسائل و تهدیدهای پیش‌روی حریم خصوصی در کتابخانه‌های عمومی را مشخص کرد و سپس به بیان اهمیت نقش کتابداران در حفظ حریم خصوصی کاربران با توجه به مسائل و تهدیدهای ذکر شده پرداخت.

کارت^۲ (۲۰۰۲) در پژوهشی با عنوان «سوءاستفاده از کتابخانه عمومی در دسترسی به اطلاعات: تعادل حفظ حریم خصوصی، حساب‌دهی و امنیت» به بررسی ارزش‌های نقض‌کننده حریم خصوصی و امنیت اطلاعات کاربران پرداخت. او معیارهایی امنیتی و ضمانت‌هایی برای حفظ حریم خصوصی کاربران پیشنهاد داد و سیاست‌های استفاده از اطلاعات برای حفظ حریم خصوصی کاربران و در نهایت یک بیانیه نمونه برای محرمانگی اطلاعات کاربران ارائه کرد.

فالک^۳ (۲۰۰۴) در پژوهشی با عنوان «حریم خصوصی در کتابخانه‌ها» بیان کرد که حریم خصوصی به‌عنوان راهنمایی برای رفتار کارکنان کتابخانه بسیار مهم و به‌معنای حفظ اطلاعات شخصی کاربران و بازدیدکنندگان است. او در پژوهش خود به بررسی مشکلات مربوط به عدم رعایت حریم خصوصی در کتابخانه‌ها پرداخت.

کلینفیلتر^۴ (۲۰۰۷) در پژوهشی با عنوان «حریم خصوصی در کتابخانه‌های عمومی» بیان می‌کند که حفظ حریم خصوصی و محرمانه بودن استفاده از کتابخانه منجر به کارایی خدمات کتابخانه می‌شود. زمانی که کتابداران تصمیمات مربوط به خدمات و حریم خصوصی را تصویب می‌کنند، باید روش‌های استراتژیک را برای تعریف و بحث دربارهٔ حریم خصوصی در نظر بگیرند و از اصول اصلی حاکم بر حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌ها آگاهی داشته باشند. او در پایان به بررسی بیانیه‌های حفظ حریم خصوصی اطلاعات کاربران پرداخت و ویژگی‌های بیانیه حفظ حریم خصوصی افراد را ارائه کرد.

نوه^۵ (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «حریم خصوصی در کتابخانه‌های دیجیتال: تغییر دیدگاه کتابداران با آموزش» به بررسی تأثیر آموزش بر دیدگاه کتابداران دربارهٔ حریم خصوصی پرداخت. نتایج پژوهش او نشان داد کتابداران شرکت‌کننده در دوره آموزشی بعد از دریافت آموزش نگرانی بیشتری در مورد حفظ حریم خصوصی داشتند و آنان متوجه شدند اطلاعاتشان بیشتر در معرض خطر است. بنابراین، او پیشنهاد کرد که حتماً برای کاربران نیز دوره آموزشی در مورد حریم خصوصی برگزار شود.

آزودو و کانا و ایتاگیبا^۵ (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی چهارچوب قانونی کشور برزیل در مورد حفظ حریم خصوصی افراد پرداختند. آن‌ها برای دستیابی به هدف خود مقررات و قانون اساسی کشور برزیل در مورد حفظ حریم خصوصی افراد را بررسی کردند. نتایج این پژوهش نشان داد قوانین حفظ حریم خصوصی به‌ویژه در مورد فضای مجازی به‌درستی رعایت

1. Johnston

2. Carter

3. Falk

4. Klinefelter

5. Azevedo Cunha & Itagiba

نمی‌شوند و باید در قوانین بازنگری شود.

کاتر و دیاناساسو (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «حریم خصوصی کتابخانه‌ها در شبکه‌های اجتماعی» ضمن بیان اینکه کتابخانه‌ها معمولاً از رسانه‌های اجتماعی برای برقراری ارتباط با کاربران خود استفاده می‌کنند و حفظ حریم خصوصی کاربران در شبکه‌های اجتماعی از اهمیت زیادی برخوردار است، به بررسی کتابخانه‌هایی که از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کردند پرداختند تا مشخص کنند این کتابخانه‌ها بیانیه حریم خصوصی اطلاعات کاربران دارند یا خیر. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که تقریباً ۵۳ درصد از کتابخانه‌های مورد بررسی دارای بیانیه حریم خصوصی هستند.

شانون^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «آزادی فکری و حریم خصوصی در کتابخانه‌ها: بررسی دیدگاه رؤسای کتابخانه‌ها» به بررسی دیدگاه رؤسای کتابخانه‌های دانشگاهی در مورد آزادی فکری و حفظ حریم خصوصی کاربران کتابخانه پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که رؤسا به بحث آزادی فکری و حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه اهمیت زیادی می‌دهند اما سیاست آزادی فکری و حفظ حریم خصوصی رسمی ندارند و از سیاست‌های آزادی فکری آمریکا استفاده می‌کنند. همچنین، حقوق معنوی، حفظ حریم خصوصی و آزادی آکادمیک از مهم‌ترین نگرانی‌های رؤسا در کتابخانه‌های دانشگاهی بود.

بررسی پژوهش‌های انجام شده حاکی از آن است که در مورد امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های ایران پژوهش‌های مختلفی انجام گرفته است اما درباره حفظ حریم خصوصی کاربران و نگهداری و حفظ اطلاعات کاربران تاکنون پژوهش خاصی صورت نگرفته است. در حالی که در خارج از ایران به بحث حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌ها بیشتر اهمیت داده شده و پژوهش‌های متعددی در این زمینه انجام گرفته است. طبق بررسی‌های انجام شده، کتابخانه‌های عمومی ایران بیانیه حریم خصوصی کاربران را به صورت مدون ارائه نکرده‌اند و به صورت کلی بیانیه خاصی برای حفظ حریم خصوصی کاربران که یکی از مهم‌ترین مسائل مطرح در دنیای جدید است ارائه نشده است. بنابراین، در پژوهش حاضر در پی آن هستیم تا با بررسی بیانیه حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی برتر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا به ارائه بیانیه حریم خصوصی کاربران برای کتابخانه‌های عمومی ایران بپردازیم.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و از لحاظ روش ترکیبی است. در این پژوهش، از روش‌های کتابخانه‌ای، دلفی و پیمایشی توصیفی استفاده شده و سه سؤال مطرح شده است که برای پاسخ‌گویی به آن‌ها، ابزار خاص مربوط به هر یک استفاده شده است. برای پاسخ به سؤال اول پژوهش در مورد شناسایی کتابخانه‌های عمومی‌ای که بیانیه حریم خصوصی دارند، ابتدا با مراجعه به وبسایت کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی در صورت داشتن بیانیه حریم خصوصی یا بیانیه محرمانگی اطلاعات، بیانیه استخراج شد. در صورتی که در سایت نیز بخشی با عنوان بیانیه حریم خصوصی وجود نداشت از طریق بخش «از من بپرس» یا «از کتابدار بپرس» در مورد بیانیه حریم خصوصی سؤال می‌شد و باز اگر از این بخش پاسخ دریافت نمی‌شد در گام آخر از طریق ایمیل مدیر روابط عمومی یا مدیر خدمات عمومی کتابخانه پیگیر بیانیه حریم خصوصی شده و بود یا نبود بیانیه مشخص شد. برای پاسخ‌گویی به سؤال دوم که در پی شناسایی معیارهای بیانیه حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی بود، کتابخانه‌هایی که در مرحله اول، بیانیه حریم خصوصی داشتند مشخص شدند و سپس بیانیه آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت و اصول اولیه‌ای که در بیشتر کتابخانه‌ها مشترک بود استخراج شد. برای پاسخ‌گویی به سؤال سوم پژوهش، سیاهه‌ای متشکل از اطلاعات مختلفی که از کاربران توسط کتابخانه گردآوری می‌شود (بر اساس معیارهای اصلی بیانیه حریم خصوصی کاربران) تهیه شد. سپس، با استفاده از روش دلفی، سیاهه در اختیار ۱۲ نفر از کتابداران و متخصصان کتابخانه‌های عمومی که به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شده بودند قرار گرفت. اطلاعات اصلی که از کاربران در اختیار کتابخانه‌ها قرار می‌گرفت و گزارش‌هایی که سیستم از عملکرد کاربران از کتابخانه ارائه می‌کند مشخص شدند. در مرحله آخر با توجه به نتایج به‌دست آمده، بیانیه حریم خصوصی اطلاعات کاربران بر اساس اطلاعات استخراجی تدوین شد. جامعه پژوهش

1. Shannon

برای شناسایی بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران شامل ۲۵ کتابخانه عمومی برتر بر اساس نظام رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا بود علت انتخاب این رده‌بندی اهمیت آن به تعداد کاربران و تعداد مخاطبان کتابخانه بود. اسامی ۲۵ کتابخانه مورد بررسی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. اسامی ۲۵ کتابخانه برتر بر اساس نظام رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا

رتبه	نام کتابخانه	تعداد بازدید کننده
۱	کتابخانه عمومی نیویورک ^۱	۱۷۷۲۹۰۲۰
۲	کتابخانه عمومی لس آنجلس ^۲	۱۴۵۸۲۱۶۲
۳	کتابخانه عمومی کوئینز بورو ^۳	۱۱۳۸۱۱۹۸
۴	کانتی کتابخانه عمومی لس آنجلس ^۴	۱۰۹۸۲۲۳۲
۵	کتابخانه عمومی شیکاگو ^۵	۱۰۳۷۴۳۳۴
۶	کتابخانه کینگ کانتی ^۶	۹۹۷۵۵۷۹
۷	کتابخانه عمومی بروکلین ^۷	۸۴۳۲۲۰۸
۸	کتابخانه عمومی برویارد ^۸	۸۰۹۴۸۷۰
۹	کتابخانه عمومی کانتی کوپاهوگا ^۹	۷۹۹۱۹۳۲
۱۰	کتابخانه عمومی سینسیناتی و همیلتون کانتی ^{۱۰}	۶۸۷۶۳۷۶
۱۱	کتابخانه عمومی سان فرانسیسکو ^{۱۱}	۶۷۶۲۷۴۲
۱۲	کتابخانه عمومی سیاتل ^{۱۲}	۶۵۸۰۴۶۳
۱۳	کتابخانه عمومی اورنج ^{۱۳}	۶۴۴۷۳۳۰
۱۴	کتابخانه عمومی کلارک لاس وگاس ^{۱۴}	۶۴۴۰۰۲۰
۱۵	کتابخانه عمومی سن خوزه ^{۱۵}	۶۳۷۸۹۷۹
۱۶	کتابخانه عمومی پالم بی، فلوریدا ^{۱۶}	۶۱۸۶۰۷۴
۱۷	کتابخانه عمومی سنت لوئیس ^{۱۷}	۶۱۷۷۸۳۱
۱۸	کتابخانه عمومی سن دیگو ^{۱۸}	۶۱۷۰۹۳۱
۱۹	کتابخانه عمومی پیموا ^{۱۹}	۵۸۸۰۴۶۸
۲۰	کتابخانه کانتی سن دیگو ^{۲۰}	۵۷۲۱۳۰۲
۲۱	کتابخانه کلمب کلمبیا ^{۲۱}	۵۷۰۹۳۴۰
۲۲	کتابخانه آزاد فیلادلفیا ^{۲۲}	۵۶۶۳۹۴۴
۲۳	کتابخانه عمومی هینپین ^{۲۳}	۵۵۶۸۴۰۸
۲۴	کتابخانه عمومی سن آنتونیو ^{۲۴}	۵۳۸۸۳۶۹
۲۵	کتابخانه عمومی میامی ^{۲۵}	۵۱۷۲۹۶۷

1. New York Public Library, NY
2. Los Angeles Public Library, CA
3. Queens Borough Public Library, NY
4. County of Los Angeles Public Library, CA
5. Chicago Public Library, IL
6. King County Library System, WA
7. Brooklyn Public Library, NY
8. Broward County Libraries Division, FL
9. Cuyahoga County Public Library, OH
10. Public Library of Cincinnati and Hamilton County, OH
11. San Francisco Public Library, CA
12. Seattle Public Library, WA

13. Orange County Public Libraries, CA
14. Las Vegas–Clark County Library District, NV
15. San Jose Public Library, CA
16. Palm Beach County Library System, FL
17. Saint Louis County Library, MO
18. San Diego Public Library, CA
19. Pima County Public Library, AZ
20. San Diego County Library, CA
21. Columbus Metropolitan Library, OH
22. Free Library of Philadelphia, PA
23. Hennepin County Library, MN
24. San Antonio Public Library, TX
25. Miami-Dade Public Library System, FL

هدف از پژوهش حاضر بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی برتر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا و ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی برای کتابخانه‌های عمومی ایران بود. بعد از استخراج بیانیه حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی برتر در مرحله دوم مؤلفه‌های اصلی بیانیه حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی استخراج شده و در نهایت بر اساس موقعیت کتابخانه‌های عمومی ایران و وضعیت کشور، بیانیه حفظ حریم خصوصی برای کتابخانه‌های عمومی ایران ارائه شد. حاصل این بررسی در قالب چهارچوبی پیشنهادی برای بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی ایران ارائه و ساختار و محتوای این قالب تشریح شده است.

پرسش ۱: کدام یک از کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی دارند؟

سؤال اول پژوهش در پی این بود که مشخص کند کدام کتابخانه‌های عمومی واقع در رده‌بندی انجمن کتابداران آمریکا دارای بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران هستند. برای پاسخ گویی به این سؤال، ابتدا با مراجعه به وبسایت کتابخانه‌های عمومی مورد نظر به بخش «درباره کتابخانه» و «سیاست‌های کتابخانه» مراجعه شد. در صورتی که بیانیه حفظ حریم خصوصی باز یابی می‌شد برنامه دریافت می‌شد، اما در صورتی که بیانیه موجود نبود، از بخش «از کتابدار بپرس» (در وبسایت کتابخانه) استفاده می‌شد و علاوه بر سؤال از کتابدار به کتابدار مسئول خدمات عمومی و ارتباطات نیز رایانامه ارسال می‌شد. دلیل ارسال پیام به مسئول خدمات عمومی و سؤال از طریق بخش «از کتابدار بپرس» این بود که احتمال می‌رفت برخی کتابخانه‌ها به صورت فیزیکی برای کاربران خود بیانیه حفظ حریم خصوصی تنظیم و در کتابخانه نصب کرده باشند و این بیانیه در وبسایت کتابخانه قرار نگرفته باشد. پاسخ‌ها گردآوری و نتایج در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. وضعیت کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی در خصوص دارا بودن برنامه باز یابی

نام کتابخانه	بیانیه حفظ حریم خصوصی دارد	بیانیه حفظ حریم خصوصی ندارد
کتابخانه عمومی نیویورک	*	
کتابخانه عمومی لس آنجلس	*	
کتابخانه عمومی کوئینز بورو	*	
کتابخانه عمومی کانتی لس آنجلس	*	
کتابخانه عمومی شیکاگو	*	
کتابخانه کینگ کانتی	*	
کتابخانه عمومی بروکلین	*	
کتابخانه عمومی بروارد	*	
کتابخانه عمومی کویاهوگا کانتی	*	
کتابخانه عمومی سینسیناتی و همیلتون کانتی	*	
کتابخانه عمومی سان فرانسیسکو	*	
کتابخانه عمومی سیاتل	*	
کتابخانه عمومی اورنج		*
کتابخانه عمومی کلارک لاس و گاس	*	
کتابخانه عمومی سن خوزه	*	
کتابخانه عمومی پالم بی، فلوریدا	*	
کتابخانه عمومی سنت لوئیس	*	
کتابخانه عمومی سن دیگو	*	
کتابخانه عمومی پیموا	*	
کتابخانه عمومی سن دیگو	*	
کتابخانه عمومی کلمبیا	*	
کتابخانه آزاد فیلا دلفیا	*	
کتابخانه عمومی هینپین	*	
کتابخانه عمومی سن آنتونیو	*	
کتابخانه عمومی میامی	*	
مجموع	۲۴	۱

همان طور که از جدول فوق مشخص است، از مجموع ۲۵ کتابخانه عمومی مورد بررسی، ۲۴ کتابخانه در وبسایت خود به ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران پرداخته‌اند و مواردی را که کتابخانه موظف به حفظ حریم خصوصی و اطلاعات شخصی افراد است ارائه کرده‌اند. بررسی‌ها حاکی از آن است که تقریباً همه کتابخانه‌های مورد بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی خود را از بیانیه حفظ حریم خصوصی انجمن کتابداران آمریکا گرفته‌اند و اصول اساسی‌شان همان اصول اساسی موجود در برنامه حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا است. فقط کتابخانه اورنج بیانیه حفظ حریم خصوصی را روی وبسایت خود ارائه نکرده بود، اما این کتابخانه بیانیه آزادی اطلاعات و سیاست‌های دسترسی به اطلاعات دارد و بیانیه خاصی در مورد حفظ حریم خصوصی اطلاعات کاربران ندارد، ولی در بخش سیاست‌های دسترسی بیان کرده است که از سیاست‌های حریم خصوصی انجمن کتابداران آمریکا پیروی می‌کند.

پرسش ۲: بیانیه حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی بر تر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا چه مؤلفه‌هایی دارد؟

سؤال دوم پژوهش در پی شناسایی مؤلفه‌های اصلی بیانیه حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی بر تر مورد بررسی بود. برای پاسخ‌گویی به این سؤال، بیانیه‌های حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌های عمومی مورد بازبینی اولیه قرار گرفت و به شیوه اکتشافی، یک سیاهه واری از ساختار و محتوای ارائه شده در هر بخش از بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران این کتابخانه‌ها تهیه شد. این سیاهه ملاک استخراج ساختار بیانیه حفظ حریم خصوصی قرار گرفت. برای تکمیل این سیاهه واری و اطمینان از جامعیت آن، حد اشباع در نظر گرفته شد، به این ترتیب که موارد یافت شده به صورت تک به تک مطالعه و بررسی شدند و ساختار این برنامه‌ها تحلیل شد. پس از بررسی ۲۵ بیانیه بازبانی شده و تحلیل محتوای آن‌ها، روشن شد که بیانیه‌ها ساختار و محتوای مشابه دارند و مورد دیگری برای افزودن به سیاهه واری یافت نشد. حاصل این مطالعه در جدول ۳ آمده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۳. تحلیل ساختار و محتوای بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی مور دبررسی

مورد ارائه اطلاعات کاربران	سوابق مالی کاربران کتابخانه	سوابق تأخیر در امانت و...	سوابق مربوط به شخصی سازی خدمات کتابخانه توسط کاربران	سوابق بخش امانت کتاب	سوابق داللود کتب الکترونیک و ویکی	نظرات کاربران	آمار استفاده از کتابخانه	محتوای اطلاعات ثبت نام	سوابق استفاده از وب سایت	سوابق ایمیل و چت	سوابق کاربرد در بخش مرجع	سوابق استفاده از سیستم‌های کتابخانه	سوابق جست و جوی کاربران	هدف از بیانیه	مقدمه	نام کتابخانه
*	-	-	*	*	-	-	-	*	*	-	-	*	-	*	*	کتابخانه عمومی نیویورک
*	*	-	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	کتابخانه عمومی لس آنجلس
*	*	-	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی کوئینز بورو
*	*	-	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	کتابخانه عمومی کانتی لس آنجلس
*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی شیکاگو
*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	-	-	*	-	*	*	کتابخانه کینگ کانتی
*	*	-	*	*	-	-	-	-	*	-	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی بروکلین
*	*	-	*	*	-	-	-	*	*	-	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی بروارد
-	*	-	*	-	-	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	کتابخانه عمومی کویاهوگا کانتی
*	*	-	*	*	-	-	*	*	*	-	*	*	*	-	-	کتابخانه عمومی سینسیناتی و همیلتون کانتی
*	-	-	*	*	*	-	*	*	*	-	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی سان فرانسیسکو
*	*	-	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	-	-	*	کتابخانه عمومی سیاتل
*	*	-	*	*	-	-	*	*	*	-	-	*	*	*	*	کتابخانه عمومی کلارک لاس وگاس
*	*	-	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	-	-	کتابخانه عمومی سن خوزه
*	-	-	*	*	-	-	*	*	*	-	-	*	*	*	*	کتابخانه عمومی پالم بی، فلوریدا
*	-	-	*	*	-	-	*	*	*	*	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی سنت لوئیس
*	-	-	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی سن دیگو
*	-	-	*	*	-	-	*	*	*	*	-	*	-	*	*	کتابخانه عمومی پیما
*	-	-	*	*	*	-	*	*	*	-	-	*	*	-	*	کتابخانه کانتی سن دیگو
*	-	-	*	*	-	-	*	*	*	-	*	*	-	*	*	کتابخانه کلمب کلمبیا
*	-	-	*	*	-	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	کتابخانه آزاد فیلادلفیا
*	*	-	*	*	-	-	*	*	*	-	*	*	*	*	*	کتابخانه عمومی هینپین
*	-	-	*	*	*	-	*	*	*	-	-	*	-	*	*	کتابخانه عمومی سن آنتونیو
*	-	-	*	-	-	-	*	*	*	*	-	*	-	-	-	کتابخانه عمومی میامی
۲۴	۱۳	۲	۲۴	۲۲	۱۰	۲	۶	۲۱	۲۲	۱۰	۱۰	۲۴	۱۸	۱۸	۲۱	مجموع

نگاهی اجمالی به فراوانی ساختار و محتوای بیانیه‌ی حفظ حریم خصوصی کتابخانه‌ها نشان می‌دهد که معیارهای حفظ سوابق مربوط به شخصی‌سازی خدمات کتابخانه توسط کاربران، حفظ حریم خصوصی افراد در بخش سوابق استفاده از سیستم‌های کتابخانه و بحث نقض حریم خصوصی کاربران و زمان، و علل و دلایل ارائه‌ی اطلاعات کاربران به غیر از اهمیت بالایی برخوردارند و تقریباً در همه‌ی بیانیه‌های کتابخانه‌های مورد بررسی حضور دارند. همان طور که در جدول ۲ مشخص است، معیارهای سوابق تأخیر کاربر در بازگشت کتاب، نظرات کاربران و آمار استفاده از کتابخانه در حریم خصوصی کاربران کتابخانه‌های عمومی نیز کمتر تأکید قرار گرفته است و به‌نوعی کتابخانه‌ها این مسائل را جزء حریم خصوصی کاربران تلقی نکرده‌اند.

پرسش ۳: بیانیه‌ی پیشنهادی حفظ حریم خصوصی کاربران برای کتابخانه‌های عمومی ایران چه معیارهایی دارد؟

سؤال سوم پژوهش در پی ارائه‌ی بیانیه‌ی پیشنهادی حفظ حریم خصوصی کاربران برای کتابخانه‌های عمومی ایران بود. برای پاسخ‌گویی به سؤال سوم پژوهش نیز همان طور که قبلاً ذکر شد، بیانیه‌های حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی قرار گرفت و مؤلفه‌های اصلی آن استخراج شد. در مرحله‌ی بعد، از طریق مصاحبه با کتابداران کتابخانه‌های عمومی، سوابقی که از کاربران در کتابخانه ذخیره می‌شود استخراج شد و در بیانیه‌ای برای حفظ حریم خصوصی کاربران تنظیم و ارائه شد. بر این اساس، بیانیه‌ی پیشنهادی باید دارای بخش‌های زیر باشد:

۱. مقدمه: بیانیه‌ی حفظ حریم خصوصی کاربران باید دارای مقدمه باشد؛ در بخش مقدمه، اطلاعات مختصری درباره‌ی کتابخانه و بیانیه‌ی موجود ارائه می‌شود.

هدف از بیانیه: در این بخش، هدف کتابخانه از ارائه‌ی بیانیه‌ی حفظ حریم خصوصی کاربران ذکر می‌شود.
سوابق جست‌وجوی کاربران در نرم‌افزار کتابخانه: در این بخش، کتابخانه سیاست خود را در مورد سوابق جست‌وجوی کاربران از طریق نرم‌افزار کتابخانه بیان کرده و مدت‌زمان حفظ سوابق و علت نگهداری سوابق را ارائه می‌کند.

سوابق استفاده از سیستم‌های کتابخانه: در این بخش، کتابخانه سیاست خود را در مورد حفظ سوابق استفاده از سیستم‌ها بیان کرده و مدت‌زمان نگهداری اطلاعات و علت نگهداری را ارائه می‌کند.

سوابق کاربر در بخش مرجع: در این بخش، کتابخانه خط‌مشی خود را در مورد حفظ سوابق کاربر در استفاده از منابع مرجع و مدت‌زمان حفظ اطلاعات و دلایل حفظ اطلاعات را بیان می‌کند.

سوابق ایمیل و چت: در این بخش، کتابخانه راهبرد خود در مورد پیام‌های دریافتی را بیان کرده و تعیین می‌کند که کدام پیام‌ها منتشر می‌شوند و کدام پیام‌ها به‌عنوان حریم خصوصی کاربران حفظ می‌شوند.

سوابق استفاده از وبسایت: در این بخش، با توجه به اینکه کاربران از طریق نام کاربری وارد وبسایت کتابخانه می‌شوند و به جست‌وجوی اطلاعات می‌پردازند و منابع را استفاده می‌کنند، کتابخانه خط‌مشی خود را در مورد حفظ اطلاعات کاربرانی که از این روش استفاده کرده‌اند بیان می‌کند.

محتوای اطلاعات ثبت‌نام کاربران در کتابخانه: در این بخش، کتابخانه بیان می‌کند که کدام اطلاعات از کاربران را به اشتراک می‌گذارد و کدام اطلاعات را به‌عنوان حریم خصوصی شخص می‌شناسد و وظیفه‌ی خود می‌داند تا از ارائه‌ی آن‌ها جلوگیری کند.

آمار استفاده از کتابخانه: در این بخش، کتابخانه راهبرد خود را در مورد اطلاعات مربوط به آمار استفاده کاربر از کتابخانه و منابع اطلاعاتی بیان کرده و مواردی را که در این بخش مورد حمایت حریم خصوصی کاربران هستند مطرح می‌کند.

نظرات کاربران: در این بخش، کتابخانه راهبرد خود را در مورد حفظ حریم خصوصی نظرات دریافتی توسط کاربران بیان می‌کند و مشخص می‌سازد که کدام نظرات در اختیار کاربران قرار می‌گیرد و کدام نظرات به‌عنوان حریم خصوصی کاربران شناخته می‌شود.

سوابق دانلود کتب الکترونیکی: در این بخش، کتابخانه سیاست خود در مورد حفظ سوابق دانلود کتب الکترونیکی را بیان کرده و مدت نگهداری سوابق دانلود کتاب‌های الکترونیکی و علت نگهداری سوابق را مطرح می‌کند.

سوابق بخش امانت کتاب: در این بخش، کتابخانه سیاست خود در مورد حفظ سوابق بخش امانت کتاب کاربر را بیان می‌کند و مدت‌زمان نگهداری سوابق بخش امانت منابع اطلاعاتی توسط کاربر و علت نگهداری سوابق بخش امانت را ارائه می‌دهد.

سوابق مربوط به شخصی سازی خدمات کتابخانه توسط کاربران: در این بخش، کتابخانه راهبرد خود را در مورد حفظ حریم خصوصی افراد در بخش صفحه شخصی کاربر در کتابخانه بیان می‌کند و راهبرد خود را در مورد نگهداری سوابق شخصی سازی پروفایل کاربری در این بخش ارائه می‌کند.

سوابق تأخیر در بازگشت کتاب‌های امانت گرفته شده: در این بخش، کتابخانه راهبرد خود را در مورد حفظ اطلاعات کاربران در زمان تأخیر بازگشت کتاب‌های امانتی یا انتشار سوابق بیان می‌کند.

سوابق مالی کاربران کتابخانه: در این بخش، با توجه به اینکه برخی کتابخانه‌ها امکان پرداخت اینترنتی جریمه دیرکرد کتاب، کمک به کتابخانه به‌صورت اینترنتی و پرداخت آنلاین هزینه ثبت نام را دارند، کتابخانه‌ها راهبرد خود را در مورد حفظ سوابق مالی و اطلاعات حساب کاربران بیان می‌کنند.

موارد ارائه اطلاعات کاربران: در این بخش، کتابخانه بیان می‌کند که چه زمانی و تحت چه شرایطی اطلاعات کاربران را ارائه می‌کند یا چه زمانی از اطلاعات کاربران استفاده می‌کند.

بحث و نتیجه گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی برتر بر اساس رتبه‌بندی کتابخانه‌های عمومی انجمن کتابداران آمریکا و ارائه بیانیه حفظ حریم خصوصی برای کتابخانه‌های عمومی ایران بود. سؤال اول پژوهش در پی مشخص کردن این بود که کدام یک از کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی بیانیه حفظ حریم خصوصی دارند و در وبسایت خود این بیانیه را ارائه کرده‌اند. نتایج پژوهش نشان داد که از میان ۲۵ کتابخانه مورد بررسی، ۲۴ کتابخانه بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران را در وبسایت خود بارگزاری کرده بودند و این بیانیه در بخش‌های مختلف «درباره ما»، بخش «سیاست‌ها و خط‌مشی کتابخانه»، بخش «برنامه راهبردی کتابخانه» و در برخی کتابخانه‌ها در پایین هر صفحه از وبسایت کتابخانه یافت شد. بیشتر کتابخانه‌های مورد بررسی از بیانیه حفظ حریم خصوصی انجمن کتابداران آمریکا پیروی می‌کردند و اصول خود را بر اساس آن تنظیم کرده بودند و عده‌ای نیز به ارائه مختصر اطلاعاتی در مورد بیانیه پرداخته و به صفحه انجمن کتابداران آمریکا و قواعد حفظ حریم خصوصی این انجمن استناد داده بودند و کاربران را برای آشنایی با قوانین حریم خصوصی به صفحه انجمن هدایت می‌کردند. وجود بیانیه حفظ حریم خصوصی در کتابخانه‌های مورد بررسی حاکی از اهمیت این بیانیه و توجه کتابخانه‌های برتر به این مسئله است. بیانیه حفظ حریم خصوصی به کاربران احساس امنیت و آرامش می‌دهد و کاربران با مشخص بودن راهبردهای کتابخانه در مورد اطلاعاتشان می‌توانند راحت‌تر تصمیم بگیرند. همچنین، با توجه به اینکه کتابخانه‌های مورد بررسی بر اساس تعداد کاربران رتبه‌بندی شده بودند، یکی از علل افزایش تعداد کاربران نیز می‌تواند وجود بیانیه حفظ حریم خصوصی و آزادی اطلاعاتی کاربران باشد.

سؤال دوم پژوهش در پی شناسایی مؤلفه‌های اصلی بیانیه راهبردی کتابخانه‌های عمومی مورد بررسی بود. نتایج پژوهش نشان داد بیانیه کتابخانه عمومی شیکاگو جامع‌ترین بیانیه بود و تقریباً همه بخش‌های موجود در بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران را داشت. از میان عوامل ذکر شده، بحث ارائه راهبردهای کتابخانه در مورد سوابق

استفاده از سیستم‌های کتابخانه، سوابق مربوط به پروفایل کاربری کاربران کتابخانه و علل ارائه و انتشار اطلاعات کاربران بیشترین فراوانی را داشتند و بیان راهبردهای کتابخانه در مورد حریم خصوصی کاربران در بخش‌های امانت، سوابق استفاده از وبسایت کتابخانه و اطلاعات ارائه‌شده در بخش ثبت نام کتابخانه در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. بیانیه‌های مورد بررسی در پایان، زمان و علل ارائه اطلاعات کاربران و نقض حریم خصوصی اطلاعات کاربران را بیان کرده بودند. همچنین، در آن‌ها ذکر شده بود فقط زمانی که حکم دادگاه موجود باشد اطلاعات کاربران افشا می‌شود و در غیر این صورت اطلاعاتی که به‌عنوان حریم خصوصی کاربران شناخته می‌شوند به‌هیچ‌وجه در اختیار غیر قرار نمی‌گیرد. طبق بررسی‌های انجام‌گرفته، راهبردهای کتابخانه در مورد نظرات کاربران، سوابق تأخیر در بازگشت کتاب به کتابخانه و آمار استفاده از کتابخانه کمترین فراوانی را در بیانیه‌های حریم خصوصی کاربران داشتند و این می‌تواند به‌دلیل عمومی بودن این مباحث باشد. معمولاً نظرات کاربران در وبسایت کتابخانه یا سایر بخش‌ها به‌صورت عمومی بیان می‌شود، مگر اینکه خود کاربر بخواهد نظرات به‌صورت خصوصی برای مسئول کتابخانه ارسال شود و کتابخانه نمی‌تواند مسئولیتی را در مورد نظرهای ثبت‌شده تقبل کند. بخش بعدی بحث سوابق تأخیر در بازگشت کتابخانه بود که کمتر در بیانیه‌ای حفظ حریم خصوصی کتابخانه مطرح است و این می‌تواند به‌علت پیگیری کتابخانه باشد. کتابخانه‌ها مجبورند بعد از اتمام مهلت امانت کتاب پیگیری بازگشت کتاب شوند و طبیعتاً این اطلاعات در اختیار سایر کتابداران نیز قرار می‌گیرد. بخش دیگری که کمتر در بیانیه‌های حفظ حریم خصوصی به آن اشاره شده بود بحث آمار استفاده از کتابخانه بود. کتابخانه‌ها گزارشی از عملکرد خود را ماهانه، شش ماهه و سالانه ارائه می‌دهند و این گزارش‌ها در رتبه‌بندی آن‌ها دخیل است. بنابراین، کتابخانه‌ها معمولاً آمارهای استفاده از کتابخانه را به‌عنوان حریم خصوصی معرفی نمی‌کنند و موارد حساسیت‌زا در این بخش در بخش‌های دیگر ارائه می‌شود. در نهایت، بخش‌های اصلی‌ای که باید در بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران موجود باشد ارائه شد. در ادامه، راهبردهای پیشنهادی برای تدوین بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه‌های عمومی ارائه می‌شود.

۱. تعیین کمیته حفظ حریم خصوصی کاربران در کتابخانه؛
۲. تعیین بخش‌هایی که جزء قانون حفظ حریم خصوصی هستند؛
۳. حذف اطلاعات در خواستی غیر ضروری در زمان ثبت نام؛
۴. بیان راهبردهای کتابخانه در ارائه اطلاعات کاربران؛
۵. حذف کوکی‌های وبسایت‌ها بعد از مدت زمان یک ماه؛
۶. برگزاری دوره‌های آموزشی برای کتابداران به منظور آشنایی با مفاهیم حفظ حریم خصوصی کاربران؛
۷. برگزاری دوره‌های آموزشی برای کاربران در مورد حفظ حریم خصوصی آن‌ها و راهنمایی کاربران در ارائه اطلاعات؛
۸. استفاده از پروتکل HTTPS برای پرداخت‌های مالی؛
۹. ارزیابی مداوم بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران؛
۱۰. دریافت موافقت‌نامه کاربر در مورد ارائه هر یک از اطلاعات و سوابق شخصی او؛
۱۱. پایبندی به منشور اخلاقی کتابداران و کتابخانه‌های عمومی ایران؛
۱۲. پایبندی به قوانین بیانیه حریم خصوصی شورای عالی فضای مجازی؛
۱۳. اجتناب از حفظ سوابقی که برای کتابخانه کارآمد نیست؛
۱۴. تنظیم زمان برای حذف سوابق جست‌وجوی کاربران از وبسایت کتابخانه؛
۱۵. فریز کردن سیستم‌های کامپیوتری برای اینکه اطلاعات شخصی کتابداران بعد از خاموش کردن سیستم حذف شود؛
۱۶. بررسی روش‌های حفظ امنیت اطلاعات کاربران و روزآمد کردن سیاست‌ها؛
۱۷. استخدام مشاور آی تی (فناوری اطلاعات) برای حفظ امنیت اطلاعات کاربران؛
۱۸. کنترل بیشتر بر سطوح دسترسی افرادی که هنوز به سن قانونی نرسیده‌اند و مشخص کردن راهبردهای

کتابخانه در مورد ارائه نحوه اطلاعات این افراد به والدین؛

۱۹. ارائه اطلاعات لازم به کاربران در مورد اطلاعاتی که از آن‌ها نگهداری می‌شود و معرفی بخشی که این اطلاعات را در اختیار دارد؛
۲۰. در بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران، باید حق دسترسی به اطلاعات شخصی افراد ذکر شود و این اطلاعات توسط کاربران قابل تغییر و اصلاح باشند؛
۲۱. کتابخانه در بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران باید به این سؤال پاسخ دهد که چگونه اطلاعات شخصی من استفاده می‌شود و این مطلب را در بیانیه برای کاربران روشن کند؛
۲۲. اگر کاربر تصمیم به اشتراک گذاری برخی اطلاعات و سوابق خود را داشته باشد، کتابخانه باید فرمی را در اختیار او قرار دهد تا اطلاعات خواسته شده بعد از تأیید توسط کاربر به اشتراک گذاشته شود؛
۲۳. کتابخانه باید شرایط مربوط به امنیت اطلاعات افراد زیر ۱۸ سال را در بیانیه حفظ حریم خصوصی کاربران ارائه کند؛
۲۴. کتابخانه باید بیانیه حریم خصوصی اطلاعات کاربران را در وبسایت خود ارائه کند و در کتابخانه نیز به صورت فیزیکی نصب کند تا در معرض دید کاربران قرار گیرد؛
۲۵. کتابخانه‌ها برای حفظ اطلاعات شخصی کاربران باید از چندین محافظ امنیتی در سیستم‌های اینترنتی و کامپیوتری استفاده کنند؛
۲۶. کتابخانه باید کلیه اطلاعات کاربران در مورد منابع امانت گرفته شده را حفظ کرده و به صورت خصوصی نگهداری کند؛
۲۷. کتابخانه باید راهبرد خود را در مورد حفظ حریم خصوصی کاربران در وبسایت‌هایی که به کتابخانه لینک شده‌اند بیان کند و مشخص کند که آیا حریم خصوصی کاربران را در استفاده از وبسایت‌های مرتبط مورد حمایت قرار می‌دهد یا خیر؛
۲۸. کتابخانه باید سیستمی را برای نظارت بر سیستم امنیتی کتابخانه تنظیم کند و تلاش‌های غیرمجاز برای آسیب زدن به حریم خصوصی کاربران را شناسایی و رفع کند؛
۲۹. کتابخانه باید عواقب رعایت نکردن حقوق حریم خصوصی کاربران را به صورت واضح و روشن بیان کند؛
۳۰. در نهایت، کتابخانه باید علل افشای اطلاعات کاربران و نقض قانون حریم خصوصی کاربران را ارائه کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- حاجی زین العابدینی، محسن و رفعتی، مینا (۱۳۹۶). بررسی نظام مدیریت امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های مرکزی دانشگاه‌های دولتی شهر تهران. پژوهش‌های نظری و کاربردی در علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ۷(۱): ۲۷۹-۲۵۷.
- حریری، نجلا و نظری، زهرا (۱۳۹۱). امنیت اطلاعات در کتابخانه‌های دیجیتالی ایران. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۶(۲): ۹۰-۶۱.
- دانش‌پور، افتخار (۱۳۹۵). بررسی حدود مصلحت در حریم خصوصی در تعارض با مصالح اجتماعی با رویکردی بر مبنای فقه اسلامی. دو فصلنامه علمی پژوهشی فقه مقارن، ۴(۸): ۴۵-۱۵.
- شهرياری، حمید (۱۳۸۶). حریم خصوصی و جامعه اطلاعاتی. پژوهش‌های فلسفی-کلامی، ۸(۳ و ۴): ۱۲۵-۱۰۱.
- کوکبی مرتضی، کوهی‌رستمی، منصور (۱۳۹۴). امنیت اطلاعات سامانه‌های تحت وب نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی، ۲۱(۱): ۱۰۷-۸۹.

References

- American Library Association (2017). *Privacy and confidentiality*. <http://www.ala.org/Template.cfm?Section=ifissues&Template=/ContentManagement/ContentDisplay.cfm&ContentID=25304>
- Caldwell-Stone, D. (2008). Privacy libraries and ALA. *American Libraries*, 39(8), 58.
- Carter, H. (2002). Misuse of Library Public Access Computers. *Journal of Library Administration*, 36(4), 29-48. https://doi.org/10.1300/J111v36n04_03.
- Cotter, K. & Diana Sasso, M. (2016). Libraries protecting privacy on social media: Sharing without "Oversharing". *Research & Practice*, 4(2), 73-89.
- de Azevedo Cunha, M. V., & Itagiba, G. (2016). Between privacy, freedom of information and freedom of expression: Is there a right to be forgotten in Brazil?. *Computer law & security review*, 32(4), 634-641.
- Falk, H. (2004). Privacy in libraries. *The Electronic Library*, 22(3), 281-284. <https://doi.org/10.1108/02640470410541697>
- Garoogian, R. (1991). Librarian/patron confidentiality: an ethical challenge. *Library trends*, 40(2), 216-233.
- Golizadeh, A. (2017, May 21). *The realm of privacy in the Constitution of the Islamic Republic of Iran* [Paper presentation]. The Second National Conference on Law, Theology and Political Sciences, Iran Modern Education Development Center (METANA), Shiraz.
- Gorman, M. (2000). *Our enduring values: Librarianship in the 21st century*. Chicago, IL: American Library Association.
- Haji Zeinolabedini, M., & Rafati, M. (2017). Survey of information security management system in the central library of the universities in Tehran. *Library and Information Science Research*, 7(1), 257-279. <https://doi.org/10.22067/riis.v7i1.55215> (in Persian)
- Hariri, N., & Nazari, Z. (2012). Information security in digital libraries of Iran. *Library and Information Science*, 16(2), 61-90. (in Persian)
- Johnston, S. D. (2000). Rethinking privacy in the public library. *The International Information & Library Review*, 32(3-4), 509-517.
- Klinefelter, A. (2007). Privacy and library public services: Or, I know what you read last summer. *Legal Reference Services Quarterly*, 26(1-2), 253-279.
- Kokbi M., & Kohi Rostami, M. (2014). Information security of web-based systems of public libraries of the country. *Information research and public libraries*, 21(1), 107-89. (in Persian)
- Noh, Y. (2012). A study of digital library service records and user privacy. *Journal of the Korean Society for Information Management*, 29(3), 187-214.
- Noh, Y. (2014). Digital library user privacy: Changing librarian viewpoints through education. *Library Hi Tech*, 32(2), 300-317.
- Shahriari, H. (2007). Privacy and information society. *Journal of Philosophical Theological*

Research, 8(31-32), 101-126.

■ Shannon, M. O. (2017). *Attribution-Noncommercial*. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>. CC BY-NC.

■ Stacey, L. B. (2006). Privacy and library records. *The Journal of Academic Librarianship*, 32(4), 377–383.

■ Tabatabai Amiri, F. S., & Karimkhani Zandi, H. (2016, June 5). *Vulnerabilities and defense strategies of confidentiality and information security in digital libraries in the context of cloud computing* [Paper presentation]. The third International Conference on Research in Engineering, Science and Technology, Karin Summit Institute, Batumi, Georgia. https://www.civilica.com/Paper-RSTCONF03-RSTCONF03_189.html. (in Persian)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی